

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om ersättning till polisman.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 127 i första kammaren av fröken *Andersson* och nr 148 i andra kammaren av fröken *Wallerius m. fl.* I motionerna, vilka är likalydande, hemställes att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i lagen den 6 juni 1925 om ersättning till polisman för skada å kläder, att ersättningsrätten får omfatta jämväl såsom skadestånd fastställd ersättning för kroppsskada, som genom brottslig gärning åsamkats polisman vid fullgörande av tjänsteåliggande. Vidare hemställes i motionerna att vederbörande utskott måtte utarbeta för den föreslagna ändringen erforderlig författningstext.

Beträffande skälen för motionärernas hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västernorrlands län. Tillfälle att yttra sig över motionerna har därjämte beretts Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska polisförbundet och Föreningen Sveriges polismästare.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 1 § *lagen om ersättning till polisman för skada å kläder* är polisman, som under utövning av polistjänst fått sina kläder sönderrivna eller eljest skadade, berättigad till ersättning härför. Under polistjänst inbegripes beträffande polisman, som är anställd i polisdistrikt vari ingår köping eller landskommun eller del därav, även handräckningsverksamhet. Ersättningen skall gäldas av statsverket eller, under vissa förutsättningar, av det polisdistrikt, i vilket polis mannen är anställd. Ersättningsbelopp, som må tillkomma polis mannen, bestämmes av länsstyrelsen efter ansökan, som om laga förfall ej föreligger icke må göras senare än tre månader från det skadan skedde och som skall vara åtföljd av utredning angående skadans uppkomst och värde. Om skadan orsakats genom brottslig gärning, skall enligt 2 § domstolen i samband med åtal för den brottsliga gärningen på yrkande av allmän åklagare pröva, om och till vilket belopp återbetalnings skyldighet till statsverket eller polisdistriktet skall åläggas tilltalad, som orsakat skadan, för ersättning som utgivits eller kan komma att utgivas.

I administrativ ordning utfärdade tillämpningsföreskrifter finnes intagna i *Kungl. Maj:ts kungörelse den 26 juni 1925 med vissa bestämmelser angående tillämpningen av lagen om ersättning till polisman för skada å kläder*. Häri föreskrives bl. a. att myndighet, som tillerkänt polisman ersättning för skada, orsakad genom brottslig gärning, skall underrätta vederbörande åklagare om beslutet. Vidare föreskrives, att, då anledning förekommer till antagande att tilltalad, som kan bli återbetalningsskyldig, saknar förmåga att gälda ersättningen, utredning angående skadan ej må ske genom vittnens hörande eller eljest, om därigenom kostnader skulle uppkomma. Bestämmelsen syftar till att bespara statsverket onyttiga utredningskostnader.

Ifrågavarande lagstiftning har sin upprinnelse i en framställning från Svenska polismannaförbundet till den år 1909 tillsatta *fögderiförvaltningskommittén*. I framställningen påpekades att polismännen på landsbygden i motsats till polismännen i de större städerna icke finge ersättning för sådana skador på kläder, som åsamkades dem vid anhållandet av druckna eller vildsinta personer. Det föreslogs, att ersättning för dylika skador skulle utgå av allmänna medel till polismännen på landet efter domstols prövning. Kommittén fann framställningen värd beaktande. I sitt år 1912 avgivna betänkande anförde kommittén, att det icke kunde vara med billighet överensstämmande att polismän finge av sin jämförelsevis ringa avlöning bekosta sådana skador på kläder, varom fråga vore, och att det givetvis innebure en oegentlighet att den ene polismannen erhöle ersättning men icke den andre, beroende på huruvida den ersättningsskyldige ägde tillgång till skadans gäldande eller ej. Kommittén fann med hänsyn till att skadan uppkommit under åtgärd, som polisen på grund av sin tjänst haft skyldighet att vidtaga, att rättvisan bjöde att staten ersatte sådan skada. Ersättningsskyldighet för staten gentemot städernas och köpingarnas polismän fann kommittén däremot icke böra ifrågakomma. Ersättningen borde enligt kommittén utgå i samma ordning som vittnesersättningar i brottmål, d. v. s. staten skulle förskjuta ersättningen och därefter, om återbetalningsskyldighet ålades den tilltalade genom domstolens dom, uttaga beloppet hos denne.

I proposition till *1917 års riksdag* framlades såsom en anslagsfråga förslag, att riksdagen skulle medgiva att Kungl. Maj:t finge utbetala ersättning för skador av ifrågavarande slag i överensstämmelse med den av kommittén förordade ordningen. Riksdagen lämnade det begärda medgivandet.

Sedermera befanns emellertid att med hänsyn till domstols medverkan vid ersättningens bestämmande och vid avgörandet av frågan om återbetalningsskyldighet bestämmelser i ämnet icke kunde meddelas i annan ordning än i form av lag, stiftad av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Proposition med förslag till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till polisman för skada å kläder förelades *1920 års riksdag* och antogs av denna. Till sina huvuddrag reglerades hithörande spörsmål på enahanda sätt som i nu gällande lag, bland annat så till vida att icke endast skada,

som orsakats genom brottslig gärning, utan även skada, som uppkommit av våda under tjänsteutövning, blev ersättningsgill. 1920 års lag var emellertid icke tillämplig på polisman, anställd i stad eller i köping, som själv bestred kostnaderna för sitt polisväsen. Genom 1925 års lag utvidgades emellertid den lagfästa rätten till ersättning även till sistnämnda polismän. I samband härmed infördes i lagen föreskrifter om att polisdistrikt i stället för statsverket i vissa fall skulle gälda ersättningen.

Av intresse i förevarande sammanhang torde jämväl vara de bestämmelser, som återfinnes i *kungl. förordningen den 23 april 1948 om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten*. Enligt 1 § i denna förordning skall ersättning under vissa förutsättningar utgivas av allmänna medel för sådan skada till person eller egendom, som tillskyndats den som biträtt polismyndighet, polisman eller ordningsvakt vid ingripande mot person, vilken stört den allmänna ordningen, begått eller misstänkts för brott eller kunnat antagas vara farlig för allmän säkerhet. Ersättningen skall bestämmas enligt de grunder, som enligt 6 kap. strafflagen är stadgade för skadestånd. På grund av denna hänvisning till strafflagens skadeståndsbestämmelser ifrågakommer såsom ersättningsgill skada även sveda och värk samt lyte eller annat stadigvarande men, som kan ha tillfogats den skadelidande. Ersättningsfrågan prövas av länsstyrelsen efter ansökan, som skall vara åtföljd av utredning rörande skadan. Länsstyrelsen äger, om det prövas erforderligt för utredningen, förordna om vittnesförhör vid allmän underrätt. För belopp, som statsverket utgivit till den skadelidande, inträder statsverket i dennes rätt mot den som är ansvarig för skadan.

Beträffande de hos polisdistrikt anställda polismännens rätt till avlöning vid sjukdom eller förlust av arbetsförmågan föreskrives i *polislönereglementet den 14 maj 1954* att — bortsett från sjukpenningavdrag — oavkortad lön skall utgå till annan polisman än aspirant eller extra polisman med mindre än 6 anställningsmånader, därest sjukdomen eller arbetsoförmågan är föranledd av eller fråga är om bl. a. 1) kroppsskada, som ådragits under tjänsteutövning och som av vederbörande myndighet bedömes vara orsakad av ett uppenbart olycksfall, eller 2) våld eller misshandel, för vilken polis mannen blivit utsatt på grund av tjänsten. För statligt anställda polismän gäller enahanda bestämmelser enligt statens allmänna avlöningsreglemente.

Enligt 8 § *lagen om polisväsendet i riket* är polisdistrikt pliktigt att med skälig pension förse ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, på vilka polislönereglementet är tillämpligt. Omfattningen av sjukpensionsförmånerna bestämmas av tillämpliga lokala pensionsreglementen. För statligt anställda polismän gäller statens tjänstepensionsreglemente med däri inlagda bestämmelser om sjukpension.

Enligt 3 § *polislönereglementet* må polisman för tjänstgöring vid polisväsendet icke åtnjuta ersättning eller förmån utöver vad i reglementet förutsättes eller eljest medgivits av Kungl. Maj:st med stöd av riksdagens be-

slut, såframt ej Kungl. Maj:t anvisat särskilda medel eller eljest finner skäl medgiva att särskild gottgörelse må utgå. I reglementets 19 § stadgas att gratifikation eller belöning må tilldelas polisman, om medel för sådant ändamål finnes anvisade.

Motionerna

I motionerna framhålles, att polisman vid fullgörandet av sin tjänst utsättes för stora risker att skadas med men för livet och med minskad tjänstbarhet som följd samt att skadestånd som tilldömts den skadade av gärningsmannen icke kan uttagas i sådana fall, då gärningsmannen saknar tillgångar. Det måste enligt motionärerna anses rimligt att stat eller kommun ansvarar för att den skadade kommer i åtnjutande av den ersättning, som tilldömts honom i form av skadestånd, även då den skadevällande befinnes vara medellös. Detta skulle kunna ske genom att huvudmannen övertog skadeståndsfordringen och till den skadade utbetalade beloppet samt i mån av möjlighet återkrävde av den skadeståndsskyldige vad som utbetalats. Det erinras i motionerna om att en sådan princip redan i viss utsträckning godtagits i fråga om skada på polismans kläder; motionärerna finner det emellertid anmärkningsvärt att den i lag stadgade ersättningsrätten begränsats till skador på kläder, ehuru det måste anses ojämförligt viktigare att ersättningsrätten vid kroppsskador regleras tillfredsställande.

Remissyttranden

Överståthållarämbetet har låtit sammanställa uppgifter om frekvensen hos stockholmspolisen av skador, som uppkommit i tjänsten genom annans vållande. Resultatet av beräkningarna, som är av överslagskaraktär, redovisas i yttrandet enligt följande:

Å *kriminalavdelningen* har — — — under de senaste tio åren icke förekommit något sådant fall av allvarlig kroppsskada; jämväl frekvensen av lindrig misshandel har varit ringa å avdelningen (i medeltal omkring två fall om året). I fråga om *ordningspolisen* har beträffande åren 1956 och 1957 inhämtats, att domstol i omkring 33 fall tillerkänt polisman ersättning för kroppsskada, att högsta ersättningsbeloppet i dessa fall uppgick till omkring 500 kronor, att de skadevällande allenast i 5 av dessa fall utgivit utdömt skadestånd, samt att det kunde beräknas att skadad polisman i högst 60 fall — med tanke på den skadevällandes bristande betalningsförmåga — underlåtit att vid domstol framställa skadeståndsanspråk.

Frånsett *Svenska polisförbundets* yttrande, vari bifall till motionerna tillstyrkes, förordas i remissvaren, att den av motionärerna väckta frågan göres till föremål för en utredning, innan lagstiftningsåtgärder vidtages. I samtliga remissyttranden uttalas förståelse för det syfte som kommit till uttryck i motionerna och i flertalet yttranden framhålles, att ersättningsmöjligheterna för närvarande måste anses alltför begränsade med hänsyn

särskilt till de risker, som polismännen löper i sin tjänsteutövning. *Överståthållarämbetet* anför härom:

I likhet med motionärerna anser överståthållarämbetet att polismännens ekonomiska skydd i fråga om skador under tjänsteutövning för närvarande är alltför begränsat. De skäl, som ligga till grund för polismännens nuvarande rätt till ersättning av det allmänna för skador å kläder — att polismännen icke skola föränledas till återhållsamhet i tjänsteutövning med tanke på att själva få ansvara för skador å kläder — kunna uppenbarligen åberopas till stöd för en utsträckt ersättningsrätt. Ersättning av det allmänna synes — i likhet med vad som redan gäller i fråga om enskilda personer, vilka biträtt ordningsmakten — böra förekomma vid alla slags skador i enlighet med gällande allmänna skadestandsregler. En på dylikt sätt bestämd ersättningsrätt skulle omfatta — förutom även annan sakskada än skada å kläder — kroppsskada (sveda och värk m. m.) samt inkomstminskning, antingen tillfällig eller, därest exempelvis sjukpensionering måst tillgripas, bestående. Härvidlag är att märka att enligt polislöneförfattningarna polismännen — dock icke aspiranter och extra polismän med mindre än sex anställningsmånader — ha oavkortade avlöningsförmåner under ledighet för skada i tjänsten.

Beträffande härefter frågan huru skada skall ha uppkommit för att grundlägga ersättningsrätt anser överståthållarämbetet till en början uppenbart att ersättning skall utgå i sådana fall, då skada tillskyndats polisman genom brottslig gärning. Anledning kan emellertid finnas att icke stanna härvid. Polismännens nuvarande rätt till ersättning för skada å kläder är ej på dylikt sätt begränsad. Redan i lag den 30 mars 1920 bestämdes — efter påpekande av lagrådet (prop. 1920: 72, s. 10) — att rätt till ersättning skulle föreligga för varje skada å kläder, vilken drabbat polisman under utövning av polistjänst; rätten skulle således också avse vådaskador. Vägande skäl synas tala för att jämväl den nu föreslagna utvidgade ersättningsrätten göres tillämplig å vådafall. Detta spörsmål torde dock i viss mån böra bedömas även mot bakgrunden av det angelägna uti att tillskapa ett enhetligt förfarande för handläggning av ersättningsärenden.

Vid överståthållarämbetets remissvar har fogats ett yttrande av *polismästaren i Stockholm*, vari denne ansluter sig till ett av kriminalpolisintendenten i Stockholm avgivet yttrande. I detta anföres bl. a.:

Genom kungl. förordningen den 23 april 1948 (SFS 195/1948) kan utomstående, som biträtt ordningsmakten och därvid lidit skada till person eller egendom, av allmänna medel erhålla ersättning i enlighet med de i 6 kap. strafflagen tillämpade grunderna. Sistnämnda författning ger därigenom den skadelidande utomstående betydligt bättre skydd än polislönerglementet och 1925 års lag om ersättning för klädskador bereder en genom annans våld skadad polisman. Då det icke kan anses rimligt, att en polisman i ifrågavarande avseende skall vara sämre ställd än en utomstående, som lämnat biträde till ordningsmakten, får jag tillstyrka bifall till motionen. Bestämmelser av samma innebörd som innehållet i förordningen av den 23 april 1948 skulle lämpligen kunna införas i polislönerglementet. Därigenom skulle ovannämnda lag av år 1925, som i nuvarande form knappast kan anses fullt tidsenlig — exempelvis omfattar den icke i tjänsten skadade armbandsur — kunna sättas ur kraft.

Rörande behovet av en utvidgning av ersättningsrätten uttalar vidare *länsstyrelsen i Västernorrlands län* följande:

Polismän är i sin dagliga gärning utsatta för stora risker. De har genom olika författningar — polislagen, polislönereglementet, polislöneförordningen, lagen om allmän sjukförsäkring, lagen om yrkesskadeförsäkring m. fl. författningar — tillförsäkrats sjuklön, rätt till sjukvård, pension m. m. vid sjukdom eller förlust av arbetsförmåga, föranledd av i tjänsten inträffad händelse, som enligt lag är att hänföra till olycksfall i arbete, eller av våld eller misshandel, för vilken polisman blivit utsatt på grund av tjänsten. Polismanns möjligheter att utfå skadestånd för sveda och värk m. m. för i tjänsten ådragen kroppsskada är däremot begränsade. Är gärningsmannen, såsom ofta är fallet, medellös, kan polismannen icke av denne utfå av domstol utdömt skadestånd. Stat eller kommun är icke skyldiga att utgiva skadeståndsbeloppet. Är skadeståndsbeloppet icke fastställt av domstol t. ex. på grund av att gärningsmannen är okänd, finnes även små möjligheter för polismannen att utfå skälig ersättning. Förhållandet är icke tillfredsställande.

Landsfogden i Västernorrlands län, som av länsstyrelsen anmodats yttra sig i ärendet, har uttalat att han finner synnerligen starka skäl tala för att polisman, som tillfogats kroppsskada under tjänsteutövning, tillerkännes ersättning av allmänna medel. Ersättningsrätten bör enligt landsfogdens mening skäligen icke begränsas till fall, då domstol utdömt skadestånd, som ej kan uttagas av den skadeståndsskyldige, utan avse kroppsskada över huvud, bevisligen tillfogad polismannen under tjänsteutövning av annan, exempelvis av okänd person.

Även *styrelsen för Västernorrlands länsavdelning av Föreningen Sveriges landfiskaler*, som av länsstyrelsen anmodats yttra sig i ärendet, ger uttryck åt den uppfattningen, att motionärernas förslag är i hög grad motiverat, samt utvecklar närmare skälen för sitt ställningstagande på följande sätt:

Under senare år har en tydlig tendens gjort sig märkbar inom en del av landets brottsklientel till förråande av brottslingars såväl tillvägagångssätt vid brotts utförande som reaktion vid ertappande. Man kan gott säga, att en för vårt land tidigare okänd gangstermentalitet blivit allt vanligare. Det må i detta sammanhang hållas i minne de allt oftare förekommande och till sitt utförande allt hänsynslösare rånöverfallen på taxiförare, post- och affärsfolk samt gatutrafikanter. Samma mentalitet gör sig även gällande gentemot polisman, som ingriper mot dessa element. Det torde vara nödvändigt om icke annat så ur effektivitetssynpunkt, att den enskilde polismannen vet med sig att han, där en sedermera för brott dömd person ej kan gälda utdömt skadestånd, vilket regelmässigt är fallet, av statsverket erhåller gottgörelse för liden skada även å sin person.

En annan synpunkt, som styrelsen anser böra beaktas i sammanhanget, är följande.

Polisväsendet har under senare år haft att dragas med allt svårare rekryteringsförhållanden. Det torde vara uppenbart, att det blir än svårare erhålla lämpliga polisaspiranter, när dessa äro medvetna om att de i sitt blivande yrke på grund av våldsmentalitetens utbredning löpa en med åren allt större risk att vid ingripanden jämlikt sin tjänsteplikt åsamkas kroppsskada med kanske bestående men som följd utan möjlighet att erhålla gottgörelse härför. Ätminstone denna hämsko på rekryteringen bör genom här omskrivna lagstiftning kunna bringas ur världen.

Det kan med rätta sägas vara det allmänna ovärdigt att begära, att dess

främsta organ i kampen mot gangstermentalitet och busregemente, nämligen polisen, skall pliktmässigt sätta liv och hälsa på spel utan att samhället vid behov håller vederbörande i görligaste mån skadeslös för liden skada å person.

Styrelsen förutsätter, att därest ifrågavarande motion leder till önskad och behövlig lagstiftning på området, denna får sådan utformning, att ej endast i polis- och åklagarväsendet anställd personal erhåller här avsett skydd, utan att sådant tillförsäkras även person som ej är polisman men genom särskilt förordnande tillförsäkrats s. k. polismans skydd och befohgenhet, exempelvis förordnad ordningsvakt vid offentlig nöjestillställning o. d.

Svenska polisförbundet framhåller att den i motionerna berörda frågan är en angelägenhet av stor vikt icke endast för polismännen utan även för samhället i övrigt. Samhället har, anföres det, rätt att kräva att polispersonalen ingriper mot våldsmän, som ofta är försedda med skjutvapen och dylikt; mot denna rätt för samhället måste också svara en skyldighet för detta att garantera största möjliga skydd åt den befattningshavargrupp, som har att fullgöra sådana tjänsteuppgifter. Förbundet understryker att polismans möjligheter att utfå skadestånd, som tilldömts honom för sveda och värk på grund av brottslig gärning, icke är reglerade på ett tillfredsställande sätt.

Samma tankegång kommer till synes i *Föreningen Sveriges polismästares* yttrande, vari efter en redogörelse för ersättningsrätten enligt 1925 års lag anföres:

När lagstiftaren genom ifrågavarande författning tagit upp till särskild behandling frågan om polismans rätt till ersättning i visst avseende, har det tydligen skett med beaktande av den särställning polismannen intager i förhållande till andra medborgare med hänsyn till sin skyldighet att, utan aktgivande på egen risk, vara verksam till skydd för allmän säkerhet. Å andra sidan torde man ha haft uppmärksamheten riktad på det allmänna intresset av att icke genom lagen ifråga binda statsmakterna vid en ersättningsplikt till den enskilde utöver vad billighet och rättvisa ovillkorligen kräver.

Det synes föreningen som om ett konsekvent hänsynstagande till polismannens tjänsteplikt klart motiverar en ändring av lagen i det av motionärerna avsedda syftet. Detta får anses vara synnerligen behjärtansvärt icke endast därför att en ersättning från det allmännas sida i de ifrågavarande fallen får anses i och för sig skäligen utan kanske främst med hänsyn till det moraliska stöd som polismannen därmed skulle erhålla i utövandet av sina åligganden till medborgarnas skydd.

Styrelsen för *Svenska stadsförbundet* uttalar i sitt yttrande, att det i motionerna framförda förslaget att huvudmannen mot övertagande av skadeståndsfordran skulle svara för skadeståndsbeloppet icke kan bedömas såsom en för polismännen isolerad företeelse utan har mera principiella aspekter. Förbundet anför härutinnan:

Principiellt är — — — det i motionerna aktualiserade problemet allmäntillgiltigt såtillvida att de konsekvenser, som ansetts oförmånliga för polismännen, är desamma som drabbar envar medborgare, som vållats skada av en medellös person. Att motionärerna på angivet sätt engagerat sig för polispersonalen beror uppenbarligen på att det för denna personal ansetts före-

ligga speciella skäl för en av samhället/arbetsgivaren lämnad garanti för utfäendet av utdömda skadestånd. Självfallet kan därvid icke bortses från den omständigheten att de skadestånd som här åsyftas har sin grund i skador, ådragna under tjänsteutövning, men det avgörande motivet för motionerna torde vara att just polismännen ansetts löpa särskilda risker att råka in i sådana situationer, som angivits i motionerna. Styrelsen vill inte förneka att de skäl som sålunda av allt att döma legat till grund för motionerna i och för sig kan motivera ett specialstadgande till förmån för polispersonalen, men styrelsen vill i det sammanhanget betona att det inom såväl den offentliga som den enskilda sektorn av arbetsmarknaden finnes andra grupper arbetstagare — exempelvis vaktpersonal av olika slag, brandmän och sjukvårdspersonal — vilka torde kunna åberopa minst lika starka skäl för en motsvarande garanti. Vid sitt ställningstagande till förslaget kan styrelsen därför icke bortse från att problemet är av större omfattning än den ifrågasatt motionen ger vid handen och att ett bifall till motionerna kan få konsekvenser även för andra personalgrupper. Under sådana förhållanden är det enligt styrelsens mening nödvändigt att hela det problemkomplex som aktualiserats genom de ifrågasatt motionerna göres till föremål för en förutsättningslös utredning, innan några lagstiftningsåtgärder över huvud taget ifrågasättes.

Även *Svenska landskommunernas förbund* ifrågasätter om icke en utredning bör företagas rörande de konsekvenser för andra grupper stats- och kommunalanställda, som ett bifall till motionerna skulle kunna få. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* berör frågan, om det icke vid en utredning i syfte att bereda polismännen ökad trygghet i nu förevarande hänseende borde undersökas, huruvida icke även andra grupper ämbets- och tjänstemän, som i tjänsteutövning är utsatta för risker att bli skadade, bör tillerkännas motsvarande möjlighet till ersättning av det allmänna. *Föreningen Sveriges polismästare* förklarar sig icke vara beredd att uttala sig om den ifrågasatta lagändringens eventuella prejudicerande verkningar.

Endast i *överståthållarämbetets* yttrande beröres frågan hur *förfarandet* bör anordnas, därest en vidgad ersättningsrätt enligt motionärernas förslag tillskapas. Ämbetet anför härutinnan:

Vad angår förfarandet ha motionärerna utgått ifrån att, sedan domstol dömt i saken, det allmänna skulle ansvara »för att den skadade får den ersättning som tilldömts honom». Givetvis skulle ur många synpunkter vara bäst om domstols prövning finge bli avgörande. Beaktas bör dock till en början att domstol icke har att handlägga fråga om ersättning för skada, som uppkommit av våda. Vidare kan väl näppeligen — med hänsyn till skadeståndsanspråks dispositiva karaktär — domstols avgörande göras bindande för det allmänna utan att detta varit representerat i rättegången. Men att det allmänna skulle agera i brottmål vid en åtalads sida och därvid måhända nödgas intaga en snävare ståndpunkt än den åtalade i fråga om ersättningskrav från polismän synes vara helt uteslutet.

I den lag — lagen den 6 juni 1925 om ersättning till polisman för skada å kläder — i vilken motionärerna föreslå att bestämmelser om utvidgad ersättningsrätt för polismän skola införas är handläggningen av ersättningsfrågorna anförtrodd länsstyrelserna. Enahanda är förhållandet i Kungl. förordningen den 23 april 1948 om ersättning och belöning av statsmedel vid biträde åt ordningsmakten. I den praktiska tillämpningen hos överståthållar-

ämbetet ha ärendena om ersättning till polisman för skada å kläder icke vållat svårigheter. Jämväl flertalet ärenden om ersättning till enskilda, som biträdt ordningsmakten, äro av enkel beskaffenhet; de avse huvudsakligen droskägare, vilkas bilar blivit skadade i samband med att av polismän omhändertagna personer blivt i desamma förda till polisstation. En utvidgad ersättningsrätt för polismän i enlighet med vad ovan skisserats kan emellertid antagas föranleda till skadeståndsanspråk av mer varierande och invecklad beskaffenhet än länsstyrelserna på grund av nyssnämnda författningar haft att handlägga. Omfattande bevisning, även vittnesbevisning, torde icke sällan bli behöflig. För en riktig handläggning av ärendena torde ofta nog erfordras grundlig kännedom om domstolspraxis i skadeståndsrätt, en kännedom, som administrativ myndighet icke kan förutsättas äga. Även denna lösning av procedurfrågan synes således vara förenad med olägenheter. En fördel är dock att nu förevarande ordning låter sig väl förena med en jämväl till vådaffall utvidgad ersättningsrätt.

En tredje utväg är att ansökning om ersättning av det allmänna göres hos central eller regional administrativ myndighet. I fall då skada uppkommit genom brottslig gärning skulle ansökan ske först efter det att domstol dömt i saken och utdömt belopp visats icke kunna uttagas av den skadevällande. Den administrativa myndigheten skulle i sådant fall icke vara ovillkorligen bunden av domstolens avgörande utan — exempelvis därest den skadevällande på grund av liknöjdhet eller bristande intresse uppenbart medgivit alltför hög ersättning — äga vidtaga jämkningar.

Utskottet

I förevarande motioner föreslås sådan ändring i 1925 års lag om ersättning till polisman för skada å kläder, att ersättningsrätten utvidgas till att omfatta jämväl såsom skadestånd fastställd ersättning för kroppsskada, som genom brottslig gärning åsamkats polisman vid fullgörande av tjänsteåliggande.

I likhet med motionärerna och de myndigheter ävensom flertalet av de sammanslutningar, som avgivit remissyttranden i ärendet, anser utskottet att starka skäl kan anföras för en utvidgning av polismanns rätt till ersättning för skada, som åsamkats honom under tjänsteutövning. Det tyngst vägande skälet är otvivelaktigt att polismännen på grund av yrkets beskaffenhet regelmässigt måste utsätta sig för betydande risker för skada även till liv och lem vid företagandet av åtskilliga tjänsteåtgärder. Det måste vid sådant förhållande anses rimligt att samhället, som kräver att dessa risker tages, i en eller annan form kompenserar polismannen härför. Närmast till hands synes härvid ligga att polismannen tillförsäkras full ersättning för den förlust, som kan drabba honom till följd av skada under tjänsteutövningen, i den mån skadan har samband med de nämnda för yrket speciella riskerna. Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för de överväganden, som föranlett införandet av rätt till ersättning för skada å kläder, har det nu angivna betraktelsesättet redan i princip godtagits, ehuru ersättningsrätten begränsats till klädesskador.

För en utvidgning av ersättningsrätten till att avse även kroppsskada kan emellertid också andra skäl åberopas. För den enskilde polismannens villighet att utföra sina arbetsuppgifter i sådana fall, då ett fullföljande av dessa innefattar påtagliga faror, måste omfattningen av det ekonomiska skydd, som polismannen är tillförsäkrad, antagas spela en icke oväsentlig roll. En förbättring av polispersonalens ställning i förevarande hänseende skulle följaktligen kunna undanröja ett för ett effektivt utövande av polisverksamheten återhållande moment. Vidare kan för tillskapandet av vidgade ersättningsmöjligheter anföras även ett skäl, som åberopades redan vid införandet av ersättningsrätt för skada å kläder, nämligen att det måste anses som en oegentlighet, att den ene polismannen kan få full ersättning för liden skada men icke den andre beroende på den skadevållandes betalningsförmåga.

Emellertid måste vid en utvidgning av ersättningsrätten åtskilliga spørsmål vinna en lösning. Det torde vara uppenbart, att icke endast — såsom motiönärerna synes åsyfta — sådana fall, då ersättningsskyldighet ålagts någon såsom skadestånd på grund av brottslig gärning, bör omfattas av den vidgade ersättningsrätten. På sätt i ett av remissyttrandena framhållits kan fall inträffa, då gärningsmannens identitet icke kan fastställas och något utdömande av skadestånd följaktligen ej kan ske. Även i dessa fall synes rätt till ersättning böra föreligga. Sådana fall måste också beaktas, då åtal mot gärningsmannen icke väckes, exempelvis på grund av beslut om åtalseftergift eller därför att gärningsmannen är sinnessjuk eller underårig. Med frågan vilka skador som skall vara ersättningsgilla sammanhänger i viss mån även spørsmålet om hur förfarandet vid skadans fastställande skall anordnas. Självfallet måste också klarläggas vem ersättningsskyldigheten skall åvila.

Utskottet är icke berett att på det material, som förebragts i detta ärende, taga ställning till hur här antydda spørsmål bör lösas. Vid sådant förhållande synes det utskottet lämpligast att en lagreglering av hithörande frågor föregås av en genom Kungl. Maj:ts försorg verkställd utredning, och utskottet vill förorda att en sådan utredning kommer till stånd.

En genom förslaget aktualiserad fråga av betydande räckvidd är huruvida det icke kan finnas även andra grupper befattningshavare, för vilka motsvarande skäl för rätt till ersättning av det allmänna kan anses föreligga. Förutom sådan ordningspersonal — vakter och ordningsmän — som fullgör arbetsuppgifter av liknande slag som polismän kommer härvid i betraktande exempelvis brandmän samt viss fångvårds- och sjukvårdspersonal. Det synes utskottet som om man vid den av utskottet förordade utredningen av frågan om vidgad ersättningsrätt för polismän icke kan undgå att undersöka även nu berörda spørsmål, och det är tänkbart att omständigheter, som uppmärksammas vid en mera allmän överblick över förhållandena på hithörande område, kan väsentligt påverka utformningen av polismännens ersättningsrätt. Det sagda understryker behovet av en utredning.

Av det anförda framgår att utskottet delar motionärernas uppfattning om angelägenheten av en utvidgning av polismännens rätt till ersättning för skada i tjänsten. Den föreslagna utvidgningen kräver emellertid samtidig lösning av ett flertal frågor, vilka åtminstone delvis torde vara av ganska komplicerad natur. Utskottet finner vid sådant förhållande att frågans lösning måste anses mest betjänt av att en utredning kommer till stånd, vid vilken de antydda spörsmålen kan bli närmare klarlagda och material för en ändamålsenlig lagreglering av ersättningsrätten kan förebringas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 127 och II: 148, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ersättning till polisman för kroppsskada, som åsamkats honom vid tjänsteutövning, ävensom framläggande för riksdagen av förslag till de bestämmelser i ämnet, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 13 mars 1958

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Branting, Lindblom, Per Olofsson, Lodenius, fru Sjöström-Bengtsson, fru Gärde Widemar, herrar Nyström och Arvidson;

från andra kammaren: herr Rylander, fru Johansson, herrar Gustafsson i Borås, Frödäng, fru Löfqvist, herr Andersson i Storfors och fru Lidman-Frostenson.